یادداشت

گریز از دام ابرتورم

حمید آذرمند

در ماه‌های پیش رو، حتی با فرض خرید نفت ایران از سوی اتحادیه اروپا، احتمالا درآمدهای دولت از محل فروش نفت در مقایسه با سال گذشته کاهش یابد. ضلع دیگر درآمدهای دولت وابسته به درآمدهای مالیاتی است. این درآمدها نیز که تابعی از رشد تولید است ممکن است نسبت به سال گذشته با کاهش مواجه شود. هر دو عامل مذکور به معنی کاهش درآمدهای دولت است.

در طرف مخارج دولت، به علت مشکلات به‌وجودآمده برای بنگاه‌های اقتصادی و نیاز آنها به حمایت‌های مستقیم دولت و همچنین افزایش بار مالی دولت برای تامین مالی برنامه‌های حمایت از خانوارهای آسیب‌پذیر در شرایط تحریم، می‌توان پیش‌بینی کرد که دولت با افزایش هزینه‌ها مواجه شود. این مسائل منجر به افزایش کسری بودجه دولت در سال جاری و سال آینده خواهد شد. این نگرانی وجود دارد که مشکل کسری بودجه دولت و همچنین چالش بدهی‌های انباشته و تعهد دولت به بازپرداخت اصل و فرع بدهی‌های سررسیدشده قبلی و همزمانی آن با مشکلات ساختاری نظام بانکی کشور، در نهایت به منابع بانک مرکزی منتقل شود و زمینه وقوع ابرتورم را در اقتصاد ایران فراهم سازد.

از یکسو کسری بودجه دولت، بدهی‌های دولت به بانک‌ها را افزایش خواهد داد که آن هم احتمالا منجر به افزایش روند اضافه‌برداشت بانک‌ها از بانک مرکزی خواهد شد. از سوی دیگر، کاهش درآمدهای دولت منجر به افزایش بدهی دولت به شرکت‌ها و در نتیجه افزایش بدهی شرکت‌ها به بانک‌ها خواهد شد که آن هم منجر به افزایش مطالبات غیرجاری بانک‌ها و در نهایت افزایش بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی می‌شود. همچنین در اثر تشدید تحریم‌ها، احتمالا درآمد بنگاه‌های اقتصادی و در نتیجه توان بازپرداخت بدهی بنگاه‌ها به بانک‌ها کاهش می‌یابد که آن نیز منجر به افزایش مطالبات غیرجاری بانک‌ها خواهد شد. افزایش مطالبات غیرجاری بانک‌ها، عملا به تشدید اضافه‌برداشت بانک‌ها از بانک مرکزی و افزایش پایه پولی منتهی می‌شود. نگرانی مهم دیگر آن است که در شرایط تحریم ممکن است دولت برای اجرای طرح‌های اشتغال‌زایی، حمایت از بنگاه‌های نیمه‌تعطیل یا حتی پرداخت حقوق کارکنان دولت و نظایر آن، از منابع صندوق توسعه ملی برداشت کند. برداشت از صندوق توسعه ملی برای تامین هزینه‌های ریالی دولت، مستلزم خرید ارز توسط بانک مرکزی از سپرده‌های ارزی صندوق است. به بیان ساده‌تر، برداشت از منابع ارزی صندوق توسعه ملی برای تامین هزینه‌های ریالی دولت، معادل افزایش پایه پولی است.

مشکل جدی دیگری که توازن بودجه دولت را به شدت تهدید می‌کند آن است که دولت به‌طور سنتی به‌منظور حمایت از فعالیت‌های اقتصادی، سیاست‌هایی مانند خرید تضمینی محصولات کشاورزی، پرداخت تسهیلات به بنگاه‌های کوچک و متوسط، تخصیص خط اعتباری به صنایع و نظایر آن را از محل منابع بانک مرکزی یا تکلیف بر شبکه بانکی تامین مالی می‌کند. این سیاست‌های نادرست که ممکن است در شرایط تحریم با شدت بیشتری ادامه یابد، منجر به افزایش بیشتر نقدینگی خواهد شد. در نهایت، مشکلات ساختاری نظام بانکی کشور به‌ویژه مسائلی مانند تخلف‌های گسترده برخی بانک‌ها، اضافه‌برداشت از بانک مرکزی، مطالبات غیرجاری بانک‌ها از بنگاه‌ها، بدهی دولت به بانک‌ها، تعهدات بانک‌ها در اثر نرخ سودهای غیرمتعارف، تحمیل موسسات غیرمجاز یا بانک‌های مشکل‌دار به سایر بانک‌های بزرگ کشور، در نهایت همگی منجر به انتقال مشکلات نظام بانکی کشور به بانک مرکزی و درنتیجه افزایش پایه پولی در آینده نزدیک خواهد شد.

در شرایط تحریم این احتمال وجود دارد که عواملی مانند رکود اقتصادی، کسری بودجه فزاینده دولت، مشکلات ساختاری نظام بانکی، انتقال هزینه‌های ناشی از تحریم‌ها به منابع بانک مرکزی، فقدان شفافیت و انضباط مالی در بخش عمومی، بدهی‌های فزاینده دولت، تداوم سیاست‌های مخربی مانند توزیع یارانه نقدی و پرداخت یارانه انرژی، فقدان استقلال بانک مرکزی و ناکارآیی جدی سیاست‌های مالی دولت، باشتابی غافلگیرکننده منجر به جهش نقدینگی در اقتصاد شود. جهش نقدینگی در شرایط رکود اقتصادی به‌سادگی می‌تواند منجر به ظهور ابرتورم در اقتصاد ایران شود. برای گریز از فروافتادن در دام ابرتورم، بیش از هر زمان دیگری لازم است دولت مقید به انضباط و شفافیت و افزایش کارآیی سیاست‌های پولی و مالی باشد.

تجدیدپذیرها در محاق سرمایه‌گذاری

غروب خورشید صنعت برق

PDF Compressor Free Version

امین قلعه‌ای، روزنامه‌نگار

مصرف برق با ثبت عدد تاریخی ۵۷ هزار مگاوات یک رکورد تاریخی به جای گذاشت. این میزان مصرف، خاموشی در شهرها را وارد مرحله‌ای تازه کرد. این خاموشی‌ها در حالی است که وعده دولت برای ارائه جدول زمانبندی خاموشی‌ها، به جایی نرسیده و جدول ارائه شده یک بازه زمانی چند ساعته و بعضا از صبح تا عصر است و اعلام شده در این بازه برق برای چند ساعت قطع می‌شود. در واقع زمانی اعلام نشده است. دولت نیز کسری برق مصرفی را به آفتاب‌سوزان تابستان و رشد مصرف احاله می‌دهد.

در این میان در حالی آفتاب و گرمی هوا مقصر قلمداد شده است که توجه به دو نکته ضروری به نظر می‌رسد. اول این که حرکت ایران به سوی هوای گرم و خشک، امری ناگهانی و پیش بینی نشده نیست. مسئولان و مجریان این حوزه از سال‌ها پیش از روند گرم شدن ایران و در نتیجه رشد مصرف برق به قصد سرمایش، اطلاع داشتند. در نتیجه افزایش ظرفیت تولید را باید در دستور کار قرار می دادند. اما از آن مهم‌تر این که آفتاب سوزان در حالی مقصر جلوه داده می‌شود که برق خورشیدی امروز به یکی از منابع تولید برق تبدیل شده است. این که بخش بزرگی از ایران در عمده روزهای سال از نعمت آفتاب برخوردار است، می‌تواند به منبع تولید انرژی تبدیل شود. اما این ظرفیت عظیم تقریبا بلا استفاده مانده است. در واقع با بی‌برنامگی، این فرصت به یک تهدید تبدیل شده است.

مشکل بودجه

« دولت عوارض برق محاسبه شده در قبوض برق را به انرژی تجدید پذیر اختصاص نمی دهد.» این تازه ترین چالش صنعت برق با دولت است. چالشی که حالا ممکن است به امنیت سرمایه گذاری در حوزه انرژی های تجدید پذیر لطمه وارد کرده و سرمایه گذاران را فراری دهد. نمایندگان مجلس شورای اسلامی در قانون بودجه سال ۱۳۹۷ نحوه محاسبه عوارض مصرف برق در سال آینده را اصلاح کردند. عوارضی که بر اساس قانون حمایت از صنعت برق باید در قبوض برق محاسبه و از شهروندان اخذ نماید. در ماده ۵ قانون حمایت از صنعت برق آمده است: «دولت موظف است برای تأمین بخشی از منابع لازم جهت اجرای طرح های توسعه و نگهداری شبکه های روستایی و تولید برق تجدیدپذیر و پاک، عوارض مصرف هر کیلووات ساعت برق را در بودجه سالانه پیش بینی نماید. وجوه حاصل شده به حساب شرکت توانیر نزد خزانه داری کل کشور واریز و صددرصد آن صرفاً بابت کمک به اجرای طرح‌های مذکور هزینه می شود.» پیام باقری نایب رئیس هیات مدیره سندیکای صنعت برق در این مورد می گوید:«میزان عوارض محاسبه شده در قبوض برق در سال های گذشته به ازای هر کیلیو وات ساعت ۵ هزار تومان بود. بر اساس لایحه دولت بنا بر این بود که این عدد به ۶ هزار تومان تغییر کند. اما در پی گزارش مرکز پژوهش های مجلس مبنی بر ناعادلانه بودن محاسبه این عوارض برای شهروندان ساکن در مناطق گرمسیر به دلیل استفاده بیشتر از برق و مصرف بالاتر، نمایندگان اعداد ثابت را به هشت درصد تغییر دادند. این تغییر با توجه به ارزان‌تر بودن قیمت پایه برق در مناطق گرمسیر، در حقیقت کمک به ایجاد فضای عادلانه در پرداخت این عوارض محسوب می شود. اما تغییری در قیمت برق نمی هد.». بر اساس بند «ه» تبصره ۶ قانون بودجه ۹۷ عوارض موضوع ماده ۵ قانون حمایت از صنعت برق کشور به میزان ۸ درصد مبلغ برق مصرفی در سقف دوازده هزار و هشتصد میلیارد ریال تعیین شده است.

شرایط انرژی تجدیدپذیر در کشور چگونه است؟

علی رغم وجود بسترهای مناسب قانونی برای سرمایه گذاری در بخش تجدیدپذیر و مزیت های نسبی کشورمان در این حوزه، انرژی تجدید پذیر، هنوز صنعت برق ایران با اهداف در نظر گرفته شده در این بخش فاصله دارد. انرژی‌های تجدید پذیر همانطور که از نامشان مشخص است، تمامی ندارد و قابل تجدید بوده و با محیط زیست سازگار است. در حال حاضر در ایران حدود ۵۳ درصد سهم انرژی مصرفی از گاز طبیعی، ۴۴ درصد از نفت، ۲ درصد انرژی برق آبی و یک درصد نیز زغال سنگ است. در واقع بر خلاف قابلیت‌هایی که در کشور وجود دارد، تنها یک درصد از مصرف انرژی در ایران، مربوط به انرژی‌های تجدیدپذیر است. پیام باقری در خصوص عقب ماندگی های صنعت برق ایران در حوزه تجدید پذیر می گوید:«در حوزه تجدید پذیر علی رغم استعداد بالایی که در کشور وجود دارد، ما از برنامه عقب هستیم. در پایان برنامه ششم توسعه ما باید ۵۰۰۰ مگاوات نیروگاه تجدید پذیر را در مدار داشته باشیم حال آنکه امروز متاسفانه کمتر از یک درصد از کل تولید برق ما از محل تجدید پذیر است. نکته قابل توجه آنکه ایران در طول سال بیش از ۳۰۰ روز آفتابی دارد که این خود می تواند به تامین بیش از هشتاد درصد انرژی خورشیدی منجر شود. این استعداد در کمتر نقطه جغرافیایی در جهان وجود دارد.»

در حوزه تجدید پذیر علی رغم استعداد بالایی که در کشور وجود دارد، ما از برنامه عقب هستیم. در پایان برنامه ششم توسعه ما باید ۵۰۰۰ مگاوات نیروگاه تجدید پذیر را در مدار داشته باشیم حال آنکه امروز متاسفانه کمتر از یک درصد از کل تولید برق ما از محل تجدید پذیر است

باقری در ادامه با اشاره به ضرورت سرمایه گذاری ۵ میلیارد دلاری برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه می گوید:«ایران جزو ده کشور آلاینده دنیا در حوزه انرژی است. بر اساس معاهده پاریس ما پذیرفته ایم که تا سال ۲۰۳۰ میزان آلایندگی را به میزان ۱۲ درصد کاهش بدهیم. استفاده از انرژی های تجدید پذیر یکی از راه های کاهش آلایندگی است.» باقری در ادامه در مورد تامین برق روستایی از محل انرژی تجدید پذیر می گوید:«برق رسانی به بسیاری از روستاها به دلیل فاصله از خطوط اصلی انتقال، فاقد توجیه اقتصادی بود. راهکار در نظر گرفته شده برای تامین برق روستاها استفاده از انرژی تجدیدپذیر است. با این تدبیر امروز ما بیش از ۱۰۰۰ نیروگاه کوچک ۵ کیلو وات برای تامین برق روستاهای کوچک در کشور داریم که البته این رویه همچنان ادامه دارد. از جمله مزیت های استفاده از نیروگاهی تجدیدپذیر حذف هزینه انتقال و تلفات شبکه است.» حمیدرضا صالحی عضو هیات نمایندگان اتاق بازرگانی در خصوص پتانسیل های کشور برای تولید برق از محل انرژی های تجدید پذیر می گوید:«ایران با توجه به پتانسیل هایش توانایی تولید ۶۰ هزار مگاوات برق از محل انرژی های تجدیدپذیر را دارا می باشد. که البته برای این منظور به ۶۰ میلیارد دلار سرمایه گذاری داریم. سرمایه گذاری در این بخش با توجه به زیرساخت های قانونی می تواند در شرایط مطلوب قرار گیرد. اما متاسفانه به دلیل مشکلات گوناگون تا به حال در جذب سرمایه خارجی در این حوزه موفق نبوده ایم»

انرژی تجدید پذیر چرا از برنامه عقب است؟

عقب ماندن از اهداف توسعه‌ای البته امر چندان تعجب برانگیزی در اقتصاد ایران نیست. در این میان اما نکته قابل تامل این است که سرمایه گذاری در انرژی های تجدیدپذیر نه فقط از اهداف برنامه‌ای که از موارد مصرح در قوانین دائمی کشور نظیر قانون اصلاح الگوی مصرف (ماده ۶۱) و قانون حمایت از صنعت برق کشور نیز می باشد. صالحی در مورد دلیل عقب ماندگی در حوزه انرژی تجدید پذیر می گوید:«گذشته از مشکلات حقوقی و نظام قراردادها ما در اجرای تعهداتمان نسبت به سرمایه گذارانی که به کشور ما آمده اند و هم اکنون مشغول به کار هستند نیز موفق نبوده ایم. متاسفانه دولت از مبلغ ۱۱۰۰ میلیارد تومان برای انرژی تجدیدپذیر از محل اخذ عوارض بر مصرف برق، تنها ۳۴ میلیارد تومان را به سرمایه گذاران در این بخش پرداخت کرده است. که این خود یک پیام منفی برای سرمایه گذاران خارجی است که در این بخش از اقتصاد ایران وارد شده اند.» اشاره نایب رئیس کمیسیون انرژی اتاق بازرگانی تهران به عدم اجرای ماده ۵ قانون قانون حمایت از صنعت برق کشور اما در حالی اتفاق می افتد که به گفته بسیاری از کارشناسان حوزه اقتصاد برق، واریز عوارض بر مصرف برق به حساب خزانه و عدم التزام سازمان مدیریت به هزینه این مبالغ در محل پیش بینی شده در قانون، امروز به یکی از مشکلات اصلی این حوزه تبدیل شده است. پیام باقری نایب رئیس سندیکای صنعت برق در این باره می گوید:«متاسفانه علی رغم وصول ۸۰۰ میلیارد از ۱۱۰۰ میلیارد تومان پیش بینی شده در بودجه ۹۶ هنوز مبلغ قابل توجهی به سرمایه گذاران پرداخت نشده است. متاسفانه ورود سازمان مدیریت و برنامه ریزی به موضوع؛ اجرای قانون را با مشکل مواجه کرده است. چون عوارض دریافتی به خزانه واریز می شود، هزینه آن نیز باید با نظر این سازمان انجام شود. متاسفانه سازمان برنامه بخشی از این مبلغ را برای هزینه های جاری دیگر سرمایه گذاری کرده است. در این شرایط بخشی از سرمایه گذاران خارجی که موفق به اخذ مجوز شده بودند و حتی کلنگ نیروگاه برای احداث را زده بودند به همین دلیل انصراف داده اند.»

عدم پرداخت هزینه سرمایه گذاران در حوزه انرژی تجدیدپذیر از سوی سازمان مدیریت و برنامه ریزی در حالی اتفاق می‌افتد که به

آفتاب‌سوزان در حالی مقصر جلوه داده می‌شود که برق خورشیدی امروز به یکی از منابع تولید برق تبدیل شده است. این که بخش بزرگی از ایران در عمده روزهای سال از نعمت آفتاب برخوردار است، می‌تواند به منبع تولید انرژی تبدیل شود. اما این ظرفیت عظیم تقریبا بلا استفاده مانده است

گفته نایب رئیس سندیکای صنعت برق؛ سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف اقتصاد ایران به سختی انجام می‌پذیرد. یکی از سرمایه‌گذاران در نیروگاه‌های تجدیدپذیر در این مورد می‌گوید:«در حالی که پرداخت‌ها به ما باید به صورت ماهانه یا دوماهه انجام می‌شد متاسفانه از سوی دولت پرداخت به طور نامنظم انجام می‌شود. به نحوی گاهی تا چند ماه خبری از پول نیست. این در حالی است که احداث نیروگاه های برق تجدیدپذیر گاهی در چند فاز پیش بینی و اجرا می شود و عدم اجرای تعهدات به دولت قطعاً به پیشرفت فازهای مختلف پروژه لطمه وارد می کند. بسیاری از سرمایه گذاران خارجی به همین دلیل در حال ترک ایران هستند.»

تجدیدپذیر را چگونه نجات دهیم؟

علی‌رغم فراهم بودن بسترهای قانونی برای جذب سرمایه گذاری در بخش انرژی تجدید پذیر کشورمان هنوز راه زیادی تا وصول به اهداف پیش بینی شده در این بخش باقی مانده است. در حالی که دولت از پرداخت سهم ۱۱۰۰ میلارد تومانی تجدیدپذیرها از عوارض برق در سال ۹۶ ناتوان بوده است، نمایندگان مجلس شورای اسلامی در قانون بودجه سال ۹۷، این مبلغ را تا سقف ۱۲۸۰ میلیارد تومان افزایش داده‌اند. عددی که بعید است درصورت استمرار روند جاری هیچگاه به سرمایه گذاران در انرژی‌های تجدید پذیر پرداخت شود. نایب رئیس سندیکای صنعت برق راهکار مناسب برای جذب این عدد پیش بینی شده در قانون برای نیروگاه های تجدیدپذیر را اصلاح قانون می‌داند. او در این خصوص می‌گوید: سندیکای صنعت برق در طول مدت بررسی بودجه ۹۷، برای اصلاح پیشنهاد دولت در این تبصره تلاش کرد.

حمیدرضا صالحی نیز در این خصوص می‌گوید:« باید مقررات را به نوعی تنظیم کنیم که عوارض دریافتی از محل برق از دسترس دولت برای هزینه در جای دیگر، خارج شود. امیدواریم که در سال آینده شاهد چنین مسئله ای نباشیم . بر اساس برنامه ششم باید بتوانیم ۵۰۰۰ مگاوات از برق کشور را از محل تجدیدپذیرها تامین کنیم تا نیروگاه های با راندمان پایین و آلاینده را از رده خارج کنیم.»

